

Wet toekomst pensioenen

Commentaar en aanbevelingen van Stichting Kennisbank ABPpensioen op de het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen. Internetconsultatie van 16-12-2020, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

- *'Dit leidt tot de bizarre situatie dat 84 procent van de werknemers niet mag meebeslissen over hun pensioenbelangen. Dit beslissingsrecht is uitsluitend toegekend aan vakbonden die slechts 16 procent van de werknemers vertegenwoordigen. Het uitsluiten van niet-vakbondsleden van zeggenschap over hun pensioenbelangen is strijdig met artikel 6 van het Europees Sociaal Handvest.'*
- *'Het collectief invaren ontbeert derhalve legitimiteit aan de zijde van deelnemers en legaliteit wegens strijdigheid met het Europees Recht.'*

Stichting Kennisbank ABPpensioen volgt als onafhankelijk instituut op kritische wijze Stichting pensioenfonds ABP over beleid en uitvoering van de pensioenen van werknemers en gepensioneerden bij overheid en onderwijs, onder meer door publicatie van informatieve en opiniërende artikelen, jaarverslagen en jaarrekeningen, pensioenreglementen en overige strategische documenten via de website: <https://abppensioen.nl>

De stichting behartigt tevens individuele en collectieve belangen van niet-vakbondsleden.

De commentaren zijn gericht op het Wetsvoorstel toekomst pensioenen en hebben betrekking op de meeste pensioenfondsen met een paritair bestuur, waarbij pensioenfonds ABP als voorbeeld wordt gesteld.

In het nieuwe stelsel worden de pensioenaanspraken en pensioenrechten wezenlijk aangetast en onteigend, met ontneming van het wettelijk bezwaarrecht van individuele deelnemers. Het overgrote deel van de deelnemers (84%) dat geen lid is van een vakbond is buitenspel gezet en mag niet meebeslissen over het nieuwe pensioenstelsel, alleen de vakbonden zaten aan tafel die slechts 16% van de werknemers vertegenwoordigen. Het wettelijk verankerde recht op het indienen van bezwaar, dat alle deelnemers en gepensioneerden toekomt, wordt hen in het nieuwe stelsel ontnomen.

60+ valt buiten collectief invaren

Het Europees Sociaal Handvest dat bindend is voor alle EU-lidstaten bepaalt dat **alle** werknemers het recht hebben collectief te onderhandelen en niet alleen de vakbonden. Het Handvest voorziet voorts in sociale bescherming van de oudere. Dit brengt mee dat actieve deelnemers vanaf 60 jaar en gepensioneerden uitgesloten moeten worden van het collectief invaren in het nieuwe stelsel. De pensioenfondsen zullen in ieder geval de 60 plussers en gepensioneerden de keuze moeten voorleggen of men wil invaren of niet.

Oude structuren in nieuw stelsel garandeert voortzetting problemen

In de Wet toekomst pensioenen keren de oude structuren die de huidige problemen mede hebben veroorzaakt, ongewijzigd terug. Het begrip sociale partners wordt begrepen als 'werkgevers en vakbonden'. Ten tijde van het 40 jaar oude Akkoord van Wassenaar, dat ten grondslag ligt aan het poldermodel en het huidige pensioenstelsel, bedroeg de organisatiegraad van vakbonden 38 procent en werden de vakbonden met voldoende draagvlak geacht namens de werknemers te spreken. De situatie is 40 jaar later drastisch veranderd, het Akkoord van Wassenaar is dood en begraven, de geminimaliseerde vakbonden beschikken niet meer over draagvlak en mandaat om te mogen beslissen over de belangen van alle werknemers.

Van alle werknemers zijn 5,9 miljoen deelnemer in een pensioenfonds. Eind 2019 bedroeg het aantal pensioengerechtigden bijna 3,5 miljoen. Het aantal direct belanghebbenden van pensioenfondsen omvat derhalve 9,4 miljoen.¹

¹ De Nederlandsche Bank, 2019. Aantal werknemers: 8,8 miljoen; aantal deelnemers 5.904.531; aantal pensioengerechtigden 3.453.232; aantal gewezen deelnemers 9.775.478

Van de direct belanghebbenden zijn 1,5 miljoen lid van een vakbond (16%). Van die 1,5 miljoen vakbondsleden is bijna 1 miljoen lid van de FNV en de rest verdeeld over overige vakbonden. In vertegenwoordigende betekenis domineert de FNV in alle geledingen van de pensioenfondsen. Het aantal vakbondsleden daalt jaarlijks met 50.000. Indien deze tendens zich voortzet zijn over 25 jaar de vakbonden opgeheven. Toch keren de oude structuren uit het huidige pensioenstelsel terug in het nieuwe pensioenstelsel.

In pensioenfondsen met een paritair bestuur zijn naast werkgevers uitsluitend de vakbonden vertegenwoordigd. In het bestuur van pensioenfonds ABP bezetten de werkgevers vijf zetels en de werknemers – de facto vakbonden- vier bestuurszetels. Een onafhankelijke vertegenwoordiging van werknemers ontbreekt. De werknemers zijn als volgt vertegenwoordigd:

- Aldert Boonen (vakbond ACOP, samenwerkingsverband FNV bonden)
- Patrick Fey (voorzitter vakbond CNV)
- André van Vliet (vakbond AC, vakbond VBM)
- Geraldine Leegwater (vakbond CMHF)

Ook in het Verantwoordingsorgaan (VO) – een beperkte vorm van medezeggenschap maar beslist geen Ondernemingsraad – is de vakbond dominant vertegenwoordigd.²

Zwak bestuur slaat gat in pensioenvermogen

Zonder een structurele bestuurlijke hervorming van het paritair vakbondsbestuur is het nieuwe pensioenstelsel gedoemd te mislukken, met forse kortingen op de pensioenen in het vooruitzicht.

Het decennia lang falende beleggingsbeleid van pensioenfonds ABP heeft geleid tot zeer omvangrijke verliezen. In de periode 2008-2018 heeft ABP € 53 miljard vermogen (werknemersgeld) verloren door ondoordachte beleggingen en het bestuurlijk verzet tegen het advies om renterisico's af te dekken ([bijlage](#)).

Deskundigen als hoogleraar economie prof. Sweder van Wijnbergen kwalificeren pensioenfonds ABP als een 'goktent' ([bijlage](#)).

'ABP verloor sinds 2006 zo'n 40 procentpunt van zijn dekkingsgraad', stelt financieel risicomanager dr. Ilya Boelaars. 'De tweeënhalf miljoen pensioendeelnemers zijn hierdoor zwaar gedupeerd, maar de bestuurders blijven voorlopig ongestoord zitten. Een onacceptabele situatie', aldus Boelaars in de Volkskrant van 5 februari 2013 ([bijlage](#)).

'ABP voert een verkeerd beleggingsbeleid dat niet gericht is op het nakomen van de eigen beloftes. De bestuurders zijn onvoldoende deskundig en voelen zich verheven boven de geldende regels', stelt pensioendeskundige dr. Martin Pikaart die een boek vol kon schrijven over het jarenlange wanbeleid van ABP.³

Jaar in jaar uit presteert ABP op gebied van rendementen op beleggingen beneden de benchmark.

² Het Verantwoordingsorgaan telt 48 leden waarvan meer dan de helft is toebedeeld aan de vakbonden (25 zetels), 16 zetels voor werkgevers, 2 zetels voor gepensioneerden (Anbo) en 5 zetels voor de onafhankelijke LvOP (Lijst voor Onafhankelijk Pensioentoezicht).

³ Martin Pikaart, 2015. Wanbeleid, Algemeen Burgerlijk, een aanklacht tegen het grootste pensioenfonds van Nederland

Hoewel de wettelijk verplichte rekenrente mede een rol heeft gespeeld, heeft het vorenstaande tot gevolg dat bij ABP de pensioenen vanaf 2010 niet meer zijn geïndexeerd, waardoor voor deelnemers en gepensioneerden een inkomensverlies op hun pensioen is ontstaan van 20 procent. Vanaf 2010 waarschuwt ABP de deelnemers dat de pensioenen mogelijk moeten worden gekort.

De in het wetsvoorstel met regelmaat gebruikte termen '*collectief gevoerde beleggingsbeleid*', onder meer in de toedelingsregels, en '*collectief solidair*' is derhalve feitelijk onjuist. Het begrip 'collectief' is beperkt tot werkgevers en 16% van de werknemers. De legitimiteit aan de zijde van vakbonden ontbreekt derhalve om *namens de werknemers* te kunnen mogen spreken en beslissen.⁴

Daarmee verkeert het collectief invaren, waarin het wetsvoorstel voorziet, juridisch in heet water, temeer omdat de deelnemers het recht van bezwaar tegen collectieve waardeoverdracht (invaren), waarin artikel 83 van de Pensioenwet voorziet, in het wetsvoorstel wordt ontnomen. Het collectief invaren ontbeert legitimiteit aan de zijde van deelnemers en legaliteit wegens strijdigheid met het Europees Recht.⁵

Door de teloorgang van het aantal vakbondsleden mag de regering de pensioenen met een totaal belegd vermogen van € 1590 miljard niet langer meer door zelfregulering overlaten aan werkgevers en vakbonden. Bovendien wordt in de discussie over governance het uitgangspunt gehanteerd dat dragers van het residueel risico ook zeggenschap moeten hebben. Omdat **alle** deelnemers en gepensioneerden **alle** risico's dragen en niet alleen de vakbondsleden, zal de regering de op haar rustende zorgplicht moeten aanwenden om ook de niet-georganiseerde deelnemers in de besturen van de pensioenfondsen te krijgen. Gezien de grote publieke (fiscale) belangen van werkgevers en werknemers die gepaard gaan met het pensioenstelsel, verkeert de overheid in de positie stevige wet- en regelgeving te introduceren, ter bescherming van **alle** werknemers en gepensioneerden, in de vaak verpolitiekte pensioenfondsen waar ook vakbondsdoelen worden nagestreefd en bestuursfuncties decennia lang worden geclaimd, door vakbonden, werkgeversorganisaties en politieke partijen.

De Wet financieel toezicht (Wtf), toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) hebben pensioenfondsen aangemerkt als een financiële instelling en niet als een maatschappelijke organisatie die sociale doelen moet nastreven. Eind 2020 bedroeg het gezamenlijk belegd vermogen van alle pensioenfondsen € 1590 miljard. De inning, verwerking en beheer van dit enorme vermogen wordt door de regering – onbegrijpelijk!- door zelfregulering overgelaten aan werkgevers en vakbonden.

Hoe dan wel?

⁴ Afbrokkelende legitimiteit van het poldermodel, Paul de Beer 2016

⁵ Prof. mr. dr. H. van Meerten, hoogleraar Europees Pensioenrecht Universiteit Utrecht, Ronde tafel conferentie van de Tweede Kamer over het pensioenakkoord 4-11-2020. <https://bit.ly/39eXEqS>

Voorstel vertegenwoordiging niet-vakbondsleden in pensioenbestuur

Er zijn 219 pensioenfondsen waarvan 159 paritair worden bestuurd, dat wil zeggen werkgevers en vakbonden vormen het bestuur.⁶

In de Wet versterking bestuur pensioenfondsen (Stb. 2013, 302) is bepaald dat er een adequate vertegenwoordiging van **alle** risicodragers moet zijn in het paritaire bestuur van een pensioenfonds, belanghebbenden moeten 'op een zo evenwichtig mogelijk wijze vertegenwoordigd zijn.' In de toelichting op deze wet noemt de regering de kring van belanghebbenden de werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties (vakbonden) en pensioengerechtigden.⁷

In de snel veranderende samenleving (de samenleving zag er december 2020 fors anders uit dan in januari 2020), waarin collectiviteit plaats maakt voor individualiteit en flexibiliteit, valt niet te verwachten dat een eventueel nog op te richten Vereniging van niet-vakbondsleden op korte termijn kans ziet voldoende leden te werven om als representatief te worden aangemerkt.

Om toch op redelijk korte termijn een bevredigende vertegenwoordiging van **alle** werknemers aan de bestuurstafels van de pensioenfondsen te krijgen, inclusief de 84% werknemers die geen lid is van een vakbond, stelt de stichting Kennisbank ABPpensioen voor om op onafhankelijke wijze externe deskundigen te werven, te selecteren op 'kennen en kunnen' op gebied van pensioenen en voor te dragen voor benoeming als onafhankelijk bestuurslid namens werknemers van het betreffende pensioenfonds.

Een evenwichtige verdeling van het aantal bestuurszetels aan werknemerszijde is van belang, te denken valt aan 50 procent voor vakbonden, 50 procent voor onafhankelijken. Bij pensioenfonds ABP zou dit aan werknemerszijde leiden tot twee zetels voor de vakbonden, twee zetels voor de onafhankelijke bestuursleden. De mogelijkheid van toevoeging van onafhankelijke bestuurders aan een paritair bestuur ligt nu al besloten in de Wet versterking bestuur pensioenfondsen maar is niet dwingend opgelegd. Het zittende bestuur van pensioenfondsen beslist daarover, de uitkomst laat zich raden.

Aanbeveling 1

Artikel 100 van de Pensioenwet inzake het paritair bestuur dient te worden gewijzigd zodat de helft van de bestuurszetels voor werknemers bestemd is voor vakbonden en de helft voor niet-vakbond gebonden werknemers die onafhankelijk en extern zijn geworven.

Aanbeveling 2

Actieve deelnemers die 60 jaar of ouder zijn en gepensioneerd worden wordt de keuze voorgelegd of zij hun pensioenaanspraken en pensioenrechten willen invaren in het nieuwe stelsel.

F.J. Nijhof, secretaris

(vervolg: commentaar op voorgenomen wijzigingen Pensioenwet, bijlagen)

⁶ De Nederlandsche Bank, 2019. Overzicht alle pensioenfondsen <https://bit.ly/2L7KJ1X>

⁷ Kamerstukken II, 2011-2012, 33182 nr. 3

Commentaar voorgenomen wijzigingen Pensioenwet

Artikel 1, onder 11, begrip - solidariteitsreserve:

De zinsnede 'met toekomstige opbouw' wijzigen in: 'met toekomstige opbouw of ter voorkoming van verlaging van bestaande pensioenuitkeringen'.

Artikel 10c. Solidariteitsreserve

Onder lid 3 is bepaald dat de pensioenuitvoerder de regels vaststelt voor het uitdelen van de solidariteitsreserve. Wijzigen in 'de pensioenuitvoerder stelt de regels vast na goedkeuring door werkgevers, vakbonden en niet-gebonden werknemers'.

Artikel 19

Lid 2 wijzigen in 'voor pensioengerechtigden binnen vijf jaar na pensionering'.

Toelichting: pensioengerechtigden verkeren niet meer in de situatie om de negatieve wijzigingen in de uitkering te compenseren of ongedaan te maken.

Artikel 48 wordt als volgt gewijzigd:

(...)

4. De pensioenuitvoerder bevordert dat de informatie de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde aanzet tot relevante actie.

Lid 4 wijzigen in: de term 'bevordert' is te vrijblijvend, de zorgplicht van de pensioenuitvoerder moet tot uitdrukking komen. Term 'bevordert' wijzigen in 'draagt zorg voor'.

Artikel 52b. Risicohouding

(...)

2. De risicohouding wordt door de pensioenuitvoerder vastgesteld en periodiek en ten minste eenmaal in vijf jaar getoetst, waarbij (...)

Lid 2 wijzigen: 'tenminste eenmaal in de vijf jaar' wijzigen in: 'gedurende vijf jaar na inwerkingtreding jaarlijks en vervolgens tenminste eenmaal in de vijf jaar.

Toelichting: eerst ervaring opdoen met nieuwe stelsel, daarna consolidatie.

Artikel 55

(...)

2. Het tweede lid komt te luiden:

2. Bij een nieuwe premieovereenkomst of een verbeterde premieovereenkomst wordt bij beëindiging van de deelneming het tot op dat moment ontstane kapitaal voortvloeiend uit de tot de beëindiging beschikbaar gestelde premies belegd tot de pensioendatum.

Lid 2 toevoegen: Toevoegen na pensioendatum: 'De pensioenuitvoerder verstrekt de deelnemer schriftelijk opgave van het tot aan einde deelneming gespaarde kapitaal.'

Artikel 83

(...)

2. Het vierde, vijfde en zesde lid vervallen in relatie tot lid 2b. Deze voorgenomen wijziging is een ingrijpende en onaanvaardbare inbreuk op het eigendomsrecht. Feitelijk worden de opgebouwde pensioenen van zowel uitkeringsovereenkomsten (pensioenopbouw vanaf januari 2002) als premieovereenkomsten (pensioenopbouw vanaf 1 januari 2005) vervallen verklaard.

Artikel 150h. Transitiecommissie

De transitiecommissie dient in ieder geval te bestaan uit een onafhankelijke gecertificeerde deskundige uit het RBA / RMFI-register (belegging) en een onafhankelijke gecertificeerde actuaaris uit het register van het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). Voor zover de transitiecommissie voorziet in een vertegenwoordiging van werknemers zal die vertegenwoordiging in de verhouding 1 : 1 (één vakbondslid, één niet-vakbondslid) moeten bestaan.

§ 6b.4 Taken en bevoegdheden pensioenuitvoerder en uitvoeringsovereenkomst.Artikel 150i. Implementatieplan

De tekst van dit artikel is te vrijblijvend en legt teveel invloed neer bij de pensioenuitvoerder, zoals onder e. *'de wijze waarop zal worden omgegaan met opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten.'*

Gezien de publieke belangen dient de wetgever hier voorschriften toe te voegen.

Artikel 150m. Interne collectieve waardeoverdracht pensioenfondsen bij transitie.

Lid 3, 4 en 5: het pensioenfonds stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over collectieve waardeoverdracht inbegrepen het vermogen. Dit stuit op bezwaren. Het Verantwoordingsorgaan (VO) heeft niet de bevoegdheden en status van Ondernemingsraad, aan het advies komt derhalve geen zwaarwegende betekenis toe.⁸ Voorts wordt het VO in samenstelling gedomineerd door vakbonden, die slechts 16 procent van de werknemers vertegenwoordigen. De pensioenfondsen zullen op individuele basis de deelnemers moeten vragen of zij hun pensioenaanspraken en pensioenrechten wel of niet willen overdragen (invaren) aan het nieuwe stelsel.

⁸ De (rechts)positie van het verantwoordingsorgaan en zijn leden, mr. dr. P. Laaper en prof. dr. Mr. H van Meerten. <https://abppensioen.nl/wp-content/uploads/2019/04/Rol-en-taken-Verantwoordingsorgaan.pdf>

Ook ABP-bestuur moet het veld ruimen

Ilja Boelaars is financieel risicomanager en econoom. Hij promoveert aan de Un. of Chicago.

ABP

Door de risico's van rentedaling niet af te dekken, heeft het ABP-bestuur onverantwoord gehandeld.

Vrijdag viel het doek voor SNS Reaal. Dezelfde dag werd bekend dat de grote pensioenfondsen definitief de pensioenen zullen korten. Terwijl bij SNS Reaal de topbestuurders het veld moesten ruimen en oud-bestuurder Sjoerd van Keulen een ware volksoptand over zich heen kreeg, bleef het rond het bestuur van het grootste pensioenfonds ABP verdacht stil. Onbegrijpelijk.

SNS Reaal ging ten onder door het aangaan van onverantwoorde vastgoedrisico's. Sinds 2006 verloor de bank daardoor een slordige 5 miljard euro. ABP verloor in dezelfde periode zo'n 40 procentpunt van zijn dekkingsgraad - op dit moment een waarde van zo'n 100 miljard euro. Ze-

ker de helft hiervan kwam door renterisico's die men had kunnen en moeten afdekken. De tweeënhalve miljoen pensioendeelnemers zijn hierdoor zwaar gedupeerd, maar de bestuurders blijven voorlopig ongestoord zitten. Een onacceptabele situatie.

Het ABP-bestuur beweert keer op keer dat de huidige problemen niet te voorzien waren. De problemen worden voornamelijk veroorzaakt door de historisch lage stand van de rente, zo stelt men. Dat laatste is waar. Doordat de rente sterk is gedaald, is de kostprijs van pensioenen veel hoger geworden. Pensioenfondsen die dit risico niet hadden afgedekt, hebben hun vermogenspositie daardoor sterk zien verslechteren.

Het niet afdekken van de gevolgen van een rentedaling is echter een keuze. Een keuze die het ABP-bestuur bewust heeft genomen, zo is ook in het ABP-jaarverslag van 2007 te lezen: 'Het renterisico in nominale termen blijft groot, maar gezien de reële rendementsdoelstelling van het fonds en het huidige lage marktrenteniveau is ABP van mening dat het ongewenst is dit nominale risico af te dekken.' Oftewel, het bestuur onderkende de omvang van het risico, maar zag er bewust vanaf dit af te dekken. Men vond de rente op dat moment laag en hoopte te gaan profiteren van toekomstige rentestijgingen.

Maar waarom zou je als pensioenfondsbestuur hierop gokken als je

dekkingsgraad 140 procent is? Bij een dekkingsgraad van 100 procent is er genoeg geld in kas om alle pensioenen nominaal, dus zonder inflatiecorrectie, te garanderen. De buffer van 40 procent was voldoende om te garanderen dat de pensioenen bovendien jaarlijks zo'n 2 procent konden worden verhoogd voor eventuele inflatie.

Gezien de doelstelling van het ABP, het bieden van een vaste pensioenuitkering met redelijke kans op compensatie voor inflatie, was het nemen van het renterisico dus helemaal niet nodig. Wat het echter nog erger maakt: het afdekken van renterisico gaat nauwelijks ten koste van het verwachte rendement. De producten om dit risico af te dekken, zogenaamde renteswaps, kosten bij afsluiten, afgezien van transactiekosten, namelijk niets. Het is voor een pensioenfonds een heel goedkope manier om van een enorm risico af te komen.

Ter verdediging wil men achteraf nog weleens beweren dat ABP simpelweg te groot was om het risico op een rentedaling te kunnen afdekken. Dit strookt echter niet met de cijfers. De markt voor het afdekken van renterisico's heeft een omvang die in de triljoenen (= miljoen x miljard) loopt. Het ABP is met een omvang van circa 250 miljard euro weliswaar fors, maar op de totale markt blijft het een bescheiden omvang.

Toch lieten de ABP-bestuurders het

risico op een rentedaling onafgedekt. Waarom? Het geheim zit hem in de opmerking dat men de rente 'laag' vond. Oftewel: het ABP-bestuur dacht dat de rente zou gaan stijgen. Daar is een woord voor: speculatie. Als er immers iets onvoorspelbaar is, dan zijn het wel de financiële markten. Het bestuur leed aan hoogmoed, nam een enorme gok met het pensioen van tweeënhalve miljoen Nederlanders en kreeg het deksel op de neus. De rente daalde. Met meer dan 2 procentpunt. Het gevolg: de dekkingsgraad daalde in 2008 met meer dan 50 procentpunt. De helft daarvan was het gevolg van de rentedaling.

ABP nam enorme gok met pensioen van 2,5 miljoen Nederlanders, en verloor

Destijds had het bestuur al moeten aftreden, maar dat deed het niet. Toen de rente in 2008 instortte, begon het bestuur een campagne om de rekenregels voor pensioenfondsen aan te passen. 'Als de echte rente niet stijgt, dan kunnen we op zijn minst de rente waarmee we op papier rekenen, laten stijgen', moet men hebben gedacht. Helaas kregen zij velen mee in deze truc om het eigen falen te verdoezelen: met name de vergrijsde vakbonden en populistische politieke partijen. Zij zagen er waarschijnlijk wel brood in de huidige ouderen zo uit de wind te houden en het falen van het ABP-bestuur ongezien op het bordje van jongeren te schuiven.

Er is echter geen ontkennen aan: door het speculeren op een rentestijging zijn de pensioenen van het ABP fors verslechterd. Toen vorig jaar bij Vestia bleek dat men met publiek geld had gespeculeerd op rentestijgingen, moesten de bestuurders direct vertrekken. Daar was het verlies zo'n 3 miljard euro. SNS Reaal verloor door de onbezonnen vastgoedrisico's 5 miljard euro. ABP verloor door zijn gok op rentestijging meer dan 20 procentpunt dekkingsgraad. De pensioendeelnemers gaan daardoor samen simpelweg 20 procent minder pensioen ontvangen. Kostprijs: al snel zo'n 50 miljard euro.

De hoogste tijd dus dat ook de verantwoordelijke ABP-bestuurders het veld ruimen.

Economie

'Pensioenfonds ABP is een goktent'

zaterdag 23 november 2019 |

AVROTROS |

redactie dr Kelder en Co

Het grijze gevaar komt er aan. [Uit cijfers van het CPB](#) blijkt dat in de periode 2022-2025 het aantal werkenden afneemt (omdat iedereen met pensioen gaat) en dat dit schadelijk is voor de economie. Tijd voor een goed gesprek met hoogleraar Economie Sweder van Wijnbergen over de gevaren van de vergrijzing.

"Het ABP is een oplichtersbende", zegt de professor in *dr Kelder en Co*. Het CPB voorspelt dat de economische groei terugloopt doordat het aantal werkenden afneemt en de zorgkosten stijgen. "Wat kunnen we doen om de economie te redden?", wil dr Kelder weten.

"Langer doorwerken is eigenlijk de enige oplossing", aldus professor Sweder van Wijnbergen. "Anders klap de AOW in elkaar en hebben we niet voldoende arbeidskracht om de economie goed te laten draaien."

Oorlog tegen jongeren

"Alleen de vakbond FNV gaat weer helemaal dwarsliggen op dat vlak", zegt Van Wijnbergen. De vakbonden maken zich er juist hard voor dat mensen met zware beroepen niet langer door hoeven te werken en hun lobby heeft ertoe bijgedragen dat de AOW leeftijd weer even is bevroren.

15:37

Programma item: 2

"Zoals het FNV zich nu opstelt, dat zijn toch allemaal oudere blanke mannen die een soort oorlog voeren tegen jongeren", stelt de professor. "En dat vind ik vrij onbegrijpelijk."

"Ze doen alsof ze een heel inclusief systeem willen, waarin alle generaties aan bod komen", werpt de presentator tegen. "Dat zegt Henk Krol ook altijd, dat ouderen ook voor hun kleinkinderen zorgen." Maar dat doen ze helemaal niet

volgens professor Van Wijnbergen. "De FNV pakt de jongeren aan twee kanten, ze zorgen dat er minder nieuwe banen komen door de ontslagkosten te verhogen en ze hollen de pensioenen uit. Nee, de FNV is echt een anti-jongerenclub."

Het ABP is een goktent

Behalve de vakbond, krijgen ook de pensioenfondsers ervan langs. Doordat er steeds meer gepensioneerden komen, komen ook de pensioenen van jongeren in gevaar. De retoriek is dan dat er nu gekort moet worden om te zorgen dat jongeren ook nog een fatsoenlijk appeltje voor de dorst hebben. Tegenstanders van korten (lees: ouderen) willen met een rekenkundig trucje, namelijk het verhogen van de rekenrente, voorkomen dat er gekort wordt.

Professor Van Wijnbergen ziet dat toch anders. "Het ABP is een goktent. De tekorten bij het ABP ontstaan niet door de rekenrente maar omdat er jarenlang gekort is. Bij het ABP zat een CFO, meneer Jean Frijns, die zei: 'Ik weet welke kant de rente opgaat dus ik hoef dat risico niet af te dekken'."

Frijns begrijpt 'de aanval op zijn persoon' niet, laat hij aan de redactie van dr Kelder en Co weten. Daarnaast vindt hij dat Van Wijnbergen oreert met kennis achteraf, in plaats van met de onzekerheid vóóraf. Hij pleit in zijn reactie voor een meer genuanceerd oordeel. Onderaan dit artikel vindt u zijn volledige reactie.

Reactie Jean Frijns

Jean Frijns kan zich niet vinden in de uitleg van Van Wijnbergen en begrijpt 'de aanval richting zijn persoon' niet, laat hij aan de redactie van dr Kelder en Co weten. Onderaan dit artikel vindt u de volledige reactie van de oud-CFO.

Blunders

Maar tegen de verwachting van Frijns in daalde de rente. "Nou en daardoor zit dat fonds nu in de problemen en moet er nu worden gekort", zegt Van Wijnbergen. Maar dr. Kelder wil weten of Frijns ooit ter verantwoording is geroepen. "Als je in Nederland een fles wijn van 51 euro verkeerd declareert, kun je naar huis, maar als je 50 miljard verpest, is het kennelijk goed."

"Als je echt alle blunders van het ABP optelt, zou je nog wel eens veel hoger uit kunnen komen", zegt Van Wijnbergen. "Ze zijn wild gaan gokken bij het ABP met andermans geld en het is in hun gezicht opgeblazen. Die kortingen bij het ABP komen door wanbeleid." Dr. Kelder vraagt zich af of het voer is voor een parlementaire enquête misschien. "Ik zou het daar volledig mee eens zijn", besluit Van Wijnbergen.

Reactie Jean Frijns, oud-CFO van het ABP

Jean Frijns in een e-mail aan de redactie van *dr Kelder en Co*:

Van Wijnbergen haalt in zijn betoog uit naar ABP en naar mijn persoon. ABP heeft door het renterisico in de balans niet (volledig) af te dekken risico's genomen die het fonds veel geld gekost hebben. De hoofdschuldige zou ik zijn die als CFO op basis van een rentevisie heeft gehandeld. Over het steekhoudend zijn van zijn uithaal naar ABP zo dadelijk meer. Laat ik beginnen met zaken recht te zetten waar het mijn persoon betreft.

Ik was tot 2005 directeur beleggingen van pensioenfonds ABP; in dat jaar heb ik afscheid genomen van ABP. In 2010 was ik voorzitter van een door Minister Donner ingestelde adviescommissie die het rapport: Pensioen, "Onzekere Zekerheid" uitbracht; daarin werd aangedrongen op strak risicomangement juist omdat we de verre toekomst niet (kunnen) kennen. De verwijten van Wijnbergen in mijn richting zijn dus feitelijk onjuist en grievend.

Dan zijn verwijt richting ABP; van Wijnbergen oreert met de kennis achteraf in plaats van met de onzekerheid vooraf. Dat maakt nogal wat uit. Het is niet aan

mij het beleid van ABP over de laatste 15 jaar te verdedigen. Toch wil ik drie argumenten noemen die op zijn minst pleiten voor een meer genuanceerd oordeel.

Het afdekken van het renterisico in de mate die van Wijnbergen kennelijk voor ogen staat vergt het afsluiten van vele tientallen miljarden aan zeer langlopende renteswaps. Een Vestia-achtige constructie maar dan nog vele malen groter. Laten we aannemen dat APB inderdaad voor Euro 100 miljard renteswaps afsluit met een looptijd van 20 jaar. Een rentestijging met 2%-punt betekent een verlies van 40 miljard Euro, te betalen door het pensioenfonds. Tegenover dit echte verlies staat onder het huidige waarderingskader een daling van de marktwaarde van de verplichtingen zodat de netto balanspositie ongewijzigd blijft. Als we abstraheren van dit toch enigszins kunstmatige balans effect (ook bij Vestia stond tegenover het verlies op de rente swaps een waardevermindering van de woningen) incasseert het fonds een echt verlies. Renteswaps zijn op de keper beschouwd speculatieve posities die heel goed kunnen uitpakken maar ook heel slecht.

Bij een rentedaling met 2%-punt of meer, en dat is wat we hebben meegemaakt, incasseert het fonds een navenante winst. Die winst moet wel worden opgehoest door tegenpartijen; ABP heeft steeds aangegeven dat het vinden van voldoende grote en betrouwbare tegenpartijen die voor zulke grote bedragen en vooral voor zulke lange looptijden als tegenpartij willen optreden niet wel mogelijk is.

Vanuit het oogpunt van risicomanagement over een lange en onzekere toekomst is er een extra argument niet al te zwaar in te zetten op het afdekken van het volledige renterisico. De huidige lage rente past bij een lage inflatie. Over 10 of 20 jaar kan de wereld er heel anders uitzien en kunnen we leven in een wereld van hogere inflatie en rente. Door het beleid dat van Wijnbergen voorstaat leggen we de rente voor lange tijd vast op het huidige niveau. Ruimte voor inflatie compensatie zit er dan niet in. In feite steunt dit beleid op een heel specifieke visie, namelijk dat we geen noemenswaardige inflatie meer zullen meemaken niet alleen de komende 10 jaar maar de komende 30 jaar. De vraag is of het in het belang van de jongere deelnemers is als hun toekomstige rendementen grotendeels bevroren worden op het niveau van de huidige lage rente. De heer van Wijnbergen vindt kennelijk van wel. Over oogkleppen gesproken.

ABP wordt nogal eens vergeleken met pensioenfonds die veel meer renterisico hebben afgedekt en er nu beter voorstaan, althans als we naar de balanspositie kijken. Dat is toch een beetje appels met peren vergelijken: een pensioenfonds met een oud deelnemersbestand kent een korte looptijd van de verplichtingen. Een rentedaling hakt er dan minder hard is dan bij een jong pensioenfonds. Voorts is rente-afdekking dan veel eenvoudiger.

Samenvattend: in het huidige financiële kader leidt het afdekken van rente risico tot een lager korte termijn balansrisico. Gelet op de lange termijn onzekerheid van rente en inflatie is enige terughoudendheid op zijn plaats bij het vrijwel volledig afdekken van dit risico. Dat geldt zeker voor fondsen met veel jonge deelnemers.

Jean Frijns

29 november 2019

ABP verloor € 53 miljard, 7 jaar premies door putje

OPINIE FNIJHOF 19 APRIL 2020

In de eerste week van mei publiceert pensioenfonds ABP het jaarverslag en de jaarrekening 2019. Net als voorgaande jaren zal ABP waarschuwen dat de kans groot is dat de pensioenen verlaagd moeten worden, omdat de rekenrente zo laag is. En daar kan ABP uiteraard niets aan doen, de rekenrente wordt door De Nederlandsche Bank vastgesteld.

Altijd gemakkelijk om een zwartepiet achter de hand te hebben om het eigen falende beleggingsbeleid te verhullen. Eigen falen, omdat ABP jaar-in-jaar-uit er niet slaagt de rendementen te behalen die andere instellingen wél behalen.

Door onkunde op de beleggingsmarkt verloor ABP in 2008 maar liefst € 44 miljard (!!) aan vermogen en in 2018 nog eens € 9 miljard. Al met al werd door ondeskundigheid van ABP € 53 miljard werknemersgeld door het putje weggespoeld, ofwel zeven jaar aan ABP afgedragen pensioenpremies.

Dat ABP er niet in slaagt met het ingelegde pensioengeld van de 3 miljoen deelnemers hoge rendementen te behalen, wat prioriteit nummer één zou moeten zijn, is te wijten aan onkunde en politieke beïnvloeding. Het gaat wel om uitgesteld loon van werknemers dat zij gedwongen moeten afstaan aan pensioenfonds ABP. Het beleggingsbeleid van ABP wordt niet bepaald door financiële professionals maar door vakbondsmensen, die slechts 11% van de werknemers vertegenwoordigen, en werkgevers.

“Het ABP is een oplichtersbende”, zei hoogleraar economie aan de Universiteit van Amsterdam, professor Sweder van Wijnbergen voor radio NPO1. Vakbondsmensen willen met een rekenkundig trucje, namelijk het verhogen van de rekenrente, voorkomen dat er gekort wordt op de pensioenen. Van Wijnbergen: “Het ABP is een goktent. De tekorten bij het ABP ontstaan niet door de rekenrente maar omdat er jarenlang gegokt is.” Van Wijnbergen becijferde dat ABP door ‘gokbeleid’ € 50 miljard euro is kwijtgeraakt. “Als je echt alle blunders van het ABP optelt, zou je nog wel eens veel hoger uit kunnen komen”, zegt Van Wijnbergen. “Ze zijn wild gaan gokken bij het ABP met andermans geld en het is in hun gezicht opgeblazen. Die kortingen bij het ABP komen door wanbeleid.” Een ander voorbeeld van dat wanbeleid is de toekenning van een bonus van € 6500 aan oudere deelnemers, die bleven doorwerken tot 65 jaar.

Toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) maakte bekend dat beleggingsinstellingen in 2019 een gemiddeld rendement behaalden van 18%, het hoogste van de afgelopen 11 jaar. Een belegging in aandelen genoteerd op de Nederlandse beurs behaalde een rendement van 24% en mondiaal zelfs een rendement van ruim 27%. Het verschil wordt verklaard doordat beleggingsinstellingen niet alleen beleggen in aandelen, maar ook in onder meer obligaties en vastgoed. Voor pensioenfondsen als ABP zijn beleggingen in obligaties van belang, pensioenfondsen

moeten wettelijk een fors deel van het vermogen veilig beleggen in obligaties zoals staats- en bedrijfsleningen, ook wel vastrentende waarden genoemd.

Ook de obligatiefondsen behaalden in 2019 hogere koerswinsten. Ondanks de koersdaling in het vierde kwartaal van 2019 behaalden deze fondsen voor heel 2019 toch nog een rendement van bijna 11%. Met een verwacht rendement op obligaties van 8,7% blijft ABP dus ver achter bij andere obligatiefondsen die 11% rendement behaalden. “Het maakte in 2019 wel veel uit in welk type beleggingsinstelling werd belegd. De rendementen varieerden sterk, hoewel op één na alle typen fondsen in 2019 een rendement van boven de 10% behaalden”, aldus DNB. Alle fondsen behaalden een rendement boven de 10% terwijl ABP op 8,7% blijft steken.

Het door Groen Links, PvdA en FNV gedomineerde fondsbestuur meent dat het pensioenfonds een ‘maatschappelijke organisatie’ is dat politieke doeleinden moet nastreven, zoals groen beleggen. ABP is echter een financiële instelling die heel zorgvuldig moet omgaan met de ingelegde pensioenpremies van de deelnemers en moet zorgen voor zo hoog mogelijke rendementen om de pensioenen veilig te stellen.

De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) zijn de formele toezichthouders. Het zou de toezichthouders sieren te gaan doen wat zij behoren te doen, namelijk nauwgezet controleren of de pensioenfondsen wel de belangen van de werknemers adequaat beschermen, of zij wel voldoende ‘kennen en kunnen’ in huis hebben om € 1400 miljard te mogen beheren en of de fondsen wel het pensioenreglement correct uitvoeren. Daarvan is geen sprake.

Frans Nijhof